

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 24.

НА ПЕТИЊУ, У ПОНЕДЕЉНИК 24. ЈУНА (6. СРПЊА) 1874.

ГОДИНА II. (IV.)

ГЛАС ЦРНОГОРЦА излази једном пут недељно. Стари: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. 6; по год. 3; четврт год. 1. 50. и. За СРБИЈУ год. 7; по г. 3. 50.; четврт г. 1. 75. и. За сва друго земља год. 8. по год. 4; четврт год. 2. За оствазала се на ред 5 новца, Предплате и све поруџбе шаљу се администрацији, а директно уредништву на Петово.

ТУРСКА И МИСИР.

С погледом на источно питање има свага особита значаја односај међу Мисиром и Турском. А источно питање тако се нас у првом реду. За то је наша дужност да потраже сваку појаву, која се односи на то питање. И ако нећемо велику важност дати томе, што се сада о томе односају говори, ипак заслужује да се осврнемо на ту најновију појаву.

Од кда је Исмајл паша, вилејвал мисирски последњи пут био у Цариграду у походе Султану, било се претјало говорити о непријатељству мисирско-турском, и ако нико није могао повјеровати, да је и у самој ствари тако. Ништа није од Мехмед-Али паше тежа садашњи вилејвал Исмајл, само са више моћи и већом хитрином, да Мисир извојује потпуно самосталност. Од више година он се силно оружа на мору и на копну. Ево је сада опет пет стотина крунова топова купљено, што управо и јесте прави узрок, да се свијет пође поново бавити непријатељством мисирско-турским.

Вилејвал без сумње предвиђа скору катастрофу у Турској, па хоће да је потпуно спреман да прву збоду употреби за своју циљ, т. ј. постиже независности, па и освајење сусједних земља Турске. За то има Мисир, може се саободно рећи, и сувише снаге, и своју ће тежњу испунити тек дође вријеме, које ће Исмајл увијек дочекаати. То вријеме не може бити друго, него оно исто, које ће се показати повољним и за нашу ствар, и због тога баш доводио на наш интерес у свему с непријатељским односајима Мисира према Турској. Мисир у рату с Турском не само што би заузео нас већу половину снаге Турске, него претпоставља, да би и јевровска Турска бункула, изостаје би и оне хиљаде дивизија мисирских ратника, које је добила Турска у покоју како у првом устанку грчком од Мехмед-Али паше, тако и у последњем критском од садашњег вилејвала. То је штета и опасност, која Турској претстоји од рата с Мисиром и то је околност, која за нас није без интереса.

На овоме мјесту морамо споменути једну комбинацију, с којом се баве и озбиљна Турској не нагломени листови. Кажу наиме, да вилејвал мисирски има пред очима много већу циљ, него је само независност Мисира, коју свакад ласно постићи може, а тај је, да Османлије истина сруши, али да мухамеданско царство у Јевропи као своје наследије одржи и опет поново и подигне. Ову идеју веде да је неговало већ и предходник Исмајлов, због чега је и ако непријатељ судити, послао ипак своју војску у помоћ против Јелина, која је у Мореји грознаје поступала с Хришћанима од савјетних Турака. Из тога изводе, да је Мисир против слободе хришћанских народа у Турској, јер сматра ове данашње земље Турске, као своје будуће измјелство. И јасно да ће та тежња дати источно питању много оштрији вид по Хришћане. Но ово је савршено неосновано. Мисир је у поменути два случаја дао Турској своју војску у помоћ само за то, што је то по уговору чинити морао и што устанак грчка није сматрао згодним приликом, да и сам зарати за своју независност с Турском. Сама идеја пак, и ако би постојала у мухамеданском са-

мислију и источничкој фантазији, у ствари је савршено немогућа. Уилејвал Мисира на најбоље источнога питања може набојти, а ако га буде, може једино поволан бити.

О РУМУНИЈИ.

2. Финансијски односаји. По буџету за 1874 годину, који је народна скупштина одобрила, било је у Румунији:

Приходи. 86,904,773 фр. 83 с.
Расходи. 89,092,609 фр. 15 с.
то ће рећи у нашим парана прихода 434 и по милиона гроша дакле 10 и по мил. гр. дефинита за ову годину.

— Аха! — кличе сада онј кој гореспоменути читалац — дефинит је ли? Ето куда води тај либерални устанак!

Тако је драги читаче, Румунија има већ и дугова (39,557,080 франка) а ни кинио никаквих буџетних 800,000 дук. у касана, које су њени депутаци жељели да сопственоручно опишу, јер не вјерују да имамо

— тако савио благо!

Међутим пошт. читаче, помислите да се Румунија с тога задужила, што је саградила: гвоздене мостове (1864), железницу Букарешт-Ђурђово (1865), железницу Сучава-Рована (1868). Помислите да се у тај дуг рачуна данак порти, истареси, изваје свих државних пензионара, помоћ државних болница и т. д. Па онда би те могло да размишљаш и ово, драги земљаче:

Наш је живот кратак. Док се подиже у нас довољно разграната мрежа железничка, још већа мрежа добрих друкова, добре болнице у сваком округу, добре школе, добра и воуздана војска, докле немо ми умрети, и докле друга да све то уживају. Баш и кад би могли ми све то подићи на наших леђима без једне узакључене пире, би ли било право да ми посмислимо сјајет а остала покољења само да уживају?

Ја мислим да неби било право. Напротив држим да ће нам потоци бити захвалнији ако ми оставимо све оне установе макар и задужене, него ако ми оставимо необразованих и нејаким 800,000 дук. „уштеде“. Ако је истина да је вријеме млада, онда ће се нашим потоцима учинити та уштеда, као кад би ти твојој дјечи оставио, у мјесто задужене куће — десет гроша у готовом новцу.

Нека ту ништа. Ко хоће да има државу, и да предузима велика дјела, тај не смије замишљати сваки десетларич у хиљаду злемеља. Између Њир-Јање и Душана има читава провалија. Не треба никад вратити сам себе.

Хоћете ли да мало по мало увећавамо наше уштеде, добро. Онда нек се и наши потоци возе на воловским колима и нек плаћају данак порти, па немојте да савиано о испишом Косову, зори, слави и величини.

3. Просвета. — Број основних школа износи 1,975 (и то од 1891 за мушку и 84 за женску дјечу) и у њима се учи 55,985 ђака код 1909 учитеља.

У варошима има 246 основних школа, у којима 571 наставник учи 27,160 питомаца.

Од средњих школа има у Румунији: 14 гимназија са 85 професора и 1155 ђака; 7 лицеја са 113 професора и 1734 ђака; три више женске школе са 25 професора и 291.ом ученицом; осим тих школа у којима су интернати (т. ј. питоци станују и хране се у школи) имају и три екстерната за девојке (као што је наша школа у „министарској“ — знате — улици).

У трговачким школама има 300 ђака.

Универзитет у Букарешту, и ако је скоро добио медицински факултет, има 316 „медицинских грађана“.

Универзитет у Јаму има само три факултета: права, наука, вешностности са философијом. У Јаму има 155 ђака.

У приватних школама које стоје само под надзором државних, има: 655 професора и десет хиљада ђака.

Осим свих тога имају Румуни три школе за увијетности и знате се 114 питомаца; две конзерваторијума за музику и декламацију са 388 питомаца; и двије школе лијепојех вјештина са 52 ђака. —

Онда ће немо споменути и јавне школе, који освјетљају просвјетно стање у Румунији.

Од приватних подрака на болнице и нарочито од подрака чувене кнежевске фамилије Гика, основао се тако град капитал, да одбор који управља са седам приватних болница у Букарешту располаже са више од милиона и 75 хиљада франка годишњег прихода, дакле са 3 и по милиона гроша годишње. Од тога новца одбор од тројице чланова („Енорија“) у коме су сада г. Дик. Гика, сад председник нар. скупштине, Јелан од најзаслужнијих људи за Румунију г. др Давила и још један господин коме најсавије заповијести, набавља све што је потребно тити приватно издржаваним јавним болницама. Они купују земље, зидају болнице, преграђују старе, набављају и шаљају лекаре и цео остали болнички персонал, и издржавају безплатно са потпуном негом 33,555 болесника, дакле за три хиљаде више него све болнице државне и општањске скупа. Осим тих болница које издржава Енорија, има у Букарешту велика болница коју је основала кнегиња Браниковану, и која се не само може вјерити са грцима болницама у Јевропи што се тиче зграде, лекаријских снага и реда, него још има тако устројство по вјештању своје основатељке, да од прихода, који је, како која година, све већи, не смије потрошити ни једну палу ни на што друго осим на лијечење сиротиње, те тако се сваке године разгривања и усавршава тај завод на утеху јединца који страдају од лассти и сиротиње.

Подобна је болница и св. Спиридон у Јаму.

У болницама Енорије у Букарешту подијелене су специјалне клиничке мед. факултета, у једној унутрашња и хируршка клиника (потом са изврсним фабрикантом инструмената за све болнице) у другој дјечије болести, породилиште и т. д.

Дом за сироте (за 170 особа) и за нахочид (186 ентерија и 502 екстернија питомаца) издржава држава.

Кућа за сирочад женску („Азла“) у Букарешту, која је на ланском свјетском излогу у Бечу добила прву награду са развојем својих питомаца, такође је основана и издржава се од приватних ирилога. Особито је за мене занимљиво било видети како дјеца играју оне чувене еребелске игре за ђаке, и сад вјерујем да на тај начин неће требати да се тјера ни једно дјете у школу силно, него ће се свако отицати да час прије оде у школу и да што дужи у њој остане. Настава је наравно у свима граница „очигледна“.

Према Турској стоји Румунија у истој односају као и Србија, само што српизирјери воли да-как плаћа, некијех 5 милиона гроша годишње.

НАЈНОВИЈА ЕНУНЦИЈАЦИЈА ФРАЊЕ ПАЛАЦКОГА.

(Продување.)

Слобода била је од пачтвијеква Њеција по вољи — особито кад ју је послала какова пачтвијеква и када је уз њу била и пријатељ господарства. У новије вријеме научили су се до душе Њеција од Француза, те и други народица пуштају слободу, у колико само то њихово господарство није на штету, али доуштати Славенима исто право, исто слободу, као и себи самим — то није немогуће.

мисао. И највероватније Њемци једва може да се одрече јеру у предстојашњој, да нешто од ње иде господство, Славено роство. Дакле и онај Њемци, који је одваја већ прихватио, ништа нејвероватно, зајуре по наговору од слободне славенске. С тога се не савије настојати, али се мора шта више стојати на пут, да се просјекта код Славена удахају; јер просјекта јест и моћ, а моћ, може дахати да постане и одласак.

Доказивати ове немиле истине фактивна из најновије појесте аустријске, неба било толико тешко, колико потребно, јер, како се зна, велика одиш рагит: а онда има експлантних случајева толико, да би било тешко, избројати их реднице. С тога ћу се ту егегити само на своју доможину Чешку и Моравску.

У него вријеме с октобарском дипломом проглашени су, неодољивом невољом, такође и државног кинистарства, одваја већ, прије под Вахом редизањени старо стањених статута у његовој држави моћније. То модерних либералних, нарочито у Бечу, даје жељена повода, да севај октобарској дипломци, као нелибералној, отку довар глас: Ујетиме слобода и стари стањених, како се то нелибералној?

За то се и јест либерално Њемство, кад се мало косије у особи витеза Швердинга домогло државна борина, пожурило, повратити погрешку тла, да није до душе докунуло стањених у себи, већ старе стањених дајинијом новина, и ту вета-порозу наспирају именов „заступство интереса“. Тако се престројило племенство у „велики посјед“, то се неку подијелило 70 сједала у сабору. По власти некадашња грађанства превесоме на неки број (некином њемачких) градова и индустријалних мјеста са 71 гласом у сабору, а остало пучанство земље највише тако, да је свакој особи припаа 1/500 права, што их дајоме особина других разреда, а у цијелом, да је све то остало пучанство добило 79 гласова. Осим тога дајоме некоја обртница у новоустројеним трговачким коморама још посебне пољности. Како су они имали 15 гласова, добила је градска курија укупно 86 сједала у сабору. Бијаше ли то можда неспријатно? На нилах их се мошало, који су у том назријавали велику слободуије.

Добричине кинезици могли би можда питати, неопријављали се слично то неразјерје политичких права појединих модерних стањених и одговарајућом тому већом порозном дужности? — На то одговарају посве у јарко: Кад се увео нови октројирани изборни ред год. 1861. плаћаху сви великопосједници Чешке заједно до 3,445,056 фр. издржава пореза, разни градови и индустријална мјеста и трговачке коморе са 849,494 становника укупно 2,968,327 ф., а 3,867,673 непривилегираних душа становништва укупно 9,275,408 ф. Један заступник дошао је у првој курији на 49,215 ф., у другој на 34,119 ф., а у трећој на 117,422 ф. пореза. Небијаше ли ту привилегија?

Но привилегирани разреда надовјешћу ваљда већина својим заслугама, својим интелекцијом ово, што мије плаћају пореза? — Привилетије не можда не. — Што ће у будуће чинити, не могу рећи унапријед; ну досаде стинали су се те заслуге обично дули, нелики из крила привилегираних разреда.

Како у осталој изборни ред од г. 1861 иде тенденцијозно у прилог њемачкој а на штету чешкому живљу, доказао сам поткино у говору, што сам га 29. Јануара 1863 држао у сабору. То главно зло у нашим одношањима били смо истакнули већ у својој оградни од 18. Априла 1861. а од тога вријеме предложио је сабор већ два пута нову бољу основу цијелог изборног реда — један и један и други пут узалуд — док се су се одобрале све касније модификације у прилог Њемца, модификације још несправедлије пража Славенима. Знатна већина високога и старог племенства бори се за антипојитију земља: но кад се некако (1872) чинило, да ће побједити њемачку централистичку или уставојерну странку (састојећу се већином од такзованих шљавара) то дође овој потомај у помоћ и чети бечких буржојаша, државних, да пријети погубље њихову експлоатиранику државе. Услед тога и сличних других средстава икају данас чешки Њемци, који чине једну трећину свега пучанства и који плаћају једну трећину цијелог његовог пореза, већину у сабору једну трећину цијелог његовог пореза, већину у сабору и то тако, да су у народном заступству њихове дигје трећине гласова, а да Чеси у межу располажу једна трећина гласова. Најбољи доказ, како Њемци знаду ове, даје икају власт,

лишних правду, и како икају „једнако право“ Славена.

Али да, ниши Њемци надовјешћу либерализмом својим и вање него треба оно, што им недостаје чиница за право и праведност? Они су за сада и преко мјере либерални: зашто да буду ула то и праведни? Праведност била би само дужност, либералитет пако јест невољност и да је вање, него ли је дужност. — Ко да узтражи још и вање од њих? Неправедан би био захтев, да либерална госнода држе осудалине, клерикалне и уграмонитане Славене себи равниати, и да пража тому с њима и поступају. Њма је силнија и прешнија задатка: прије свега ваља их се журити, да сруше господство цркве, и да на увјек скрше моћ празнојерца, одгојена хијерархијом и свешенством.

Но ја сам и онег нехотице залутао у прокију, неспријатну толико озбиљној савари. Покушајмо, да озбиљно и јавно разложим своје назови. Као разборит, јерни кршћани изрећи ћу ту, као што самга, отворено и искрено своје увјерене, нештајући, како ће се ово које донасти.

Од свега срца жалим кобич средста и путеве, што их је у вољедне вријеме изабрала и којим је ударила пинински курија, да заштити и учврсти свој ауторитет; жалим их, као неопотребан каланијет не само за католичку цркву и кршћанство, већ и за цијело човјечинство. У средњем вијеку бијаху још ривски умови не само дорасли душевну животу свога вријеме, већ га бијаху и далеко претекли; у наше доба пако чини се, да Исусовина, одлучујући у Риму, у својим колективима и собицама не несуге душевна развоја данашњег свијета. У данашње доба, даје дули, истражујући неуморно, све то вање и све то ширим круговима расијетљују појаве и одношаје, врстуиње њихову погледу; у такво доба устати против њих оружјем, узети из највираније оружане средњег вијека, то је ползуеће исто тако узалудно као што и штетно. Сретио с тога, јер у наше доба нове догме силаба и неопгрешивости неспробујују и неширо толико мјеру, колико нејеру. Знаш све, што ће ни гледе тога приговорити са становишта ортодоксаје, али се нећу о том упуштати у пољемју, јер знам, да би исто тако била безкрајна и нешодна, као што и која борба с неважљивим либералцима. Но морао сам споменути ствар, да могу доказати, у којико и с кога разлога морају признати, да су и либералци дијеловице у свом праку.

Ко ће ни приписати у грјех, ако ја у силабусу и науци о неопгрешивости назирем само прве покусе, оквијети онет средњовјеки душевни абсолизизам и скршати у ове либералне тежње нашега доба? Силабус нијеме природне човјеку право на слободу, проклиње сваку слободу свијести и тиска и настоји, стегнути државу и у погледу грађанске и политичке слободе. Душевна оружана пако, из које он узмиње своје оруђе, крије ваља и друго оруђе, којим се чешко до згоднијих времена. Најсилнија међу ових била би можда наука проповједана још у другој половини XV. вијека, да папа непосредни најмјесник божи на земљи, а ко се њему безувјетно невокорави, није само безбожнички већ и непријатељ Бога. — Знаш истина, да је тежња, на коју се ту тужим, само неспретан анахронизам, који неће сугавити духа вријеме, него највише штете наипјети самој цркви. Но ако она и неће и не може побједити, бити ће она икак поводом некој несрећи: њезнији пристаће, уграмонитаци, настојати ће, да дјелатношћу надовјешћу што им недостаје снаге и броја, они жртвовати ће се пани, те друштво бар узнемирати. Држава пако није само властна, већ и дужна, да се још за времеица побрине, како ће се проти њој заштитити.

С друге стране не могу но да много оштрије укоријам и да још вање него ли захтевем ривасе курије поклижам неопобудно неспријатељство наших либералаца на све, што се приком зове, и што је с њом у савезу, у ове вако на свешенство. Кад чујем дан на дан декламације либералног пошностиа и саборске трибуне проти свешенству као што и проти свим гојатељем кршћанске мјере, морао би и нехотено пошностии, да су ове највеће зло нашега вријеме, да неима штеди-нијега знања, него ли учити вјеру, и да је крсто-во еванђеље отрок, који се не свије упуштати у ижме, да се њим неукучи изајек. Колико ли сам пути већ морао похвалити просјектације и хужине свешенике по чешкој земљи, који једнако тпе од ове противне струје: с једне стране од ривске курије, која им напизала нове неспотребне догме, противне њихову увјерену, али проти којим не

могу, да гласно ушито просјектаци — с друге вако од уграмонитане либералне заштите вријеме, који их осуђује због онега, чешу нису нијаво кризи. Ако међу њима и има уграмонитанних ревики — којих ја у осталој неважам — то је њихов број јавијено мале и неважам. — Ко је неважам, много трга — та се рјеч сада обиснајује код наших свешеника — а то стање ствари оживљује и вање него ли што друго сипатије међу чешком народном странком и свешенством, јер су си друзи у невола.

Ако је господство свешеника већ само по себи свагђе зло — чеша неспоричем — то се ипак боји, да би оно, што га сала у нас једино заштити, било зло још много веће; ја неглих ту безвјере, које се све то вање шпри, које се за сада још краје вод именом „Konfessionslosigkeit“, које ће се међутим наскоро одкрити као неопотребно безвјерство; атијави, атијави или савијави неспријатно. Свако разборит мора не-важам изајек, да ове, ће неима на Бога ни морала, ни кројсти ни грјеха, ни пратаи кривнице, ни чисти ни срамоте, да човјек губи највећу своју вредност, худоредно своје знање и да спада ни вајеску животину. А грозноку току ин-хилизому служи данашњи либерализам хотице и нехотице. Може ли лако држава остојати и онда, ако људскому друштву не стане свади худоредни тежља? ако егонистичне похоте и жеље имају о-значити оно, што је допуштено? А није ли свешенство сваке кршћанске конфесије, не језички већ најодличнији и најбољи чуваца и браница худоредна знања човјека? није ли оно дакле он-ве, даје држи своје знање првиом остоном државе, добричинељем човјечинства?

(Свршиће се).

ДОГАЂАЈИ У СВИЈЕТУ.

И да није вријеме, које овјавило Јевропом, догађаји у Француској пријавили општу пожу од како је предлог Перријерова, да се република прогласи сталном, упућен одбору као прешан, стање је у Француској постало још неиз-вјесније и у толико опасније. У одбору тридесеторице већина је монархиста и за то се држи, да ће он предложити скупштини, да га одбади. Међутим сужа се, да ће и у самој скупштини боље проћи јер се Орлеанисти већ вају, што су тада гласали за предлог, а петорица социјалиста, који су се тада уздржали од гласања, сада изја-вљује, да ће против предлогу гласати, а већ са-мо у томе случају монархисте би биле у већини. Ако пронаде предлог републиканици не захтевати да се скупштина распусти. Тих ће и МакMahon бити принуђен да се изјасни или за републику или монархију. Свакојак од одлуке скупштинске о овоме предлогу зависи судбина садашња стања, и за то најспорије можемо очекивати врло важне појаве.

Међународни конгрес, који је Русија предложила изазива већ разне судове од како је бриселски „Нора“ цијелу основу његову сва-пштво. Гембетов орган „Rep. фр.“ писи да ће тај конгрес служити кнезу Бисмарку само за ново неко предузеће. У њему се, већ, неће само хуманитарна питања расправљати, него ће се пре-дузети и кодификација права војска у непријатељ-ској земљи. Завојати ауторитет у обејединити асалама, да има принасти једине оној војсци, ко-ја је заузела дотично земљиште. Овајек начином, да би се учинио некогунити сваки „народни от-пор“. Шулзкова „Резорна“ признајући, да у основи има врло дијевних провозија, сужа се ипак, да ће она остварити и годинама да конгрес ради, па и да се изјави, ваљда би остала само на карти.

У италијанској народној скупштини питао је један посланик ваљу, нисид ли признати и а-молску републику. Државни подтајник одговорио је, да италијанска влада не жели, да се отже с признањем шпанолске владе и да је припривна вужити Шпанолској свика моралну потпору, али да садашњи положај још недопушта, да се шпанолска влада морално призна, док се њезно преустројство неучврсти.

Ирски која се већ толико вријеме бори за своју самосталност са владом енглеском, подије-ће опет преко свога заступника Бута предлог скупштине, да Ирски за своје донаше послове има своју скупштину, а само заједничко ствари да се расправљају у енглеском парламенту. Но нека изгледа, да ће успјети.

У Риму је 9. о. н. славно пали двадесет в осму тодану свога народника. Том приликом по- савије „благородници“ у први, гомилајући људи, чинили „милитарни демонстрацију“ су пред ватиканом, викајући: „Живео пала-крат!“ Кад су дошли „берселери“, разбјегају се сви, а на- пади стају на прозору, укљони се.

Но од ове напетости живота је жалоснија за Италију војна, која показује раздор међу јужним и сјеверним Италијанима. Напуљски листови као „Il Progresso“ и „domovratnici“ „La Roma“ жестоко нападају на владу и показују неке сепаратистичке тежње. „Ми смо први свега јужни Италијани, на оца Италијана. Ми хоћемо своја права, а неће- мо да смо потчињени провинцији сјеверног Итали- ја“, говори поменути лист. Велика би несрећа била за владу уједињену Италију, ако се поби на кријеме угушиле овакве непатриотске тежње.

ДОПИСИ.

(Т. С.) БЕЧ, 9. (21.) Јуна. — (Пад Иула-ва. — Знакај промене у министарству. — Из Чеш- ке. — Митинг у Креску. — Вилхелм Сомер- фелд. — Ф. Каниц. — Са дворског позоришта).

Најновије што вам могу јавити то је, да је цар ручним писмима својим писаним 14. Јуна до- садањег војеног министра барона Куна дигао са злата подариши му уједино први ред крста св. Стевана, а да је за министра војеног наименовао досадањег најближег чешке краљевине генерала кавалерије барона Колера. У исто доба постао је најближим у Чешкој на мјесто Колера досадањи најближи Моравске барон Вебер а командујући генералом у Прагу (као што види читаоц, тим је чином омет одвојена цикала од милитарне власти у Чешкој) федајнајмјестер барон Јосиф Филипо- вић. Даље је постављен за главно командујућег у Моравској федајнајмјестер барон Фрико Филипо- вић (негдашњи најближи даљински), а за ше- фа генералног штаба федајнајмјестер барон Јон. Ова је промена тако изненадна била, да пак се жур- налистика на прва миха чиста пререзала. Оба ручна писма царева изашоше, у званичном листу био противотисна Андришијева, а говорило се и о томе како ни сам Андриша до последњег часа за промену знао није. Ово наравно најприје је пало у очи уставовјерцима нашим и Мађарима, па да то из тога изашло разне комбинације. Угу- јаност влада је по свуда. Куда је год човјек за ово неколико дана у Бечу главу пуцао, сву- да је чути могао јадне уставовјерца: „Ово је опасно, ово је велико зло, реакција диге главу“!

По да би читаоц ово разумјети могао, ваља да бацимо један поглед на ову промену у ми- нистарству и да обилежимо значај њених.

Позната је ствар да у Аустрији постоји једна ванпарламентска партија, тако звана „милитарна странка“. И она је странка противна уставном садањем животу, она је противна дуализму аустро- угарском. Највећна је противна садањој органи- зацији војске. Та је партија после губитка од 1866 године значај свој изгубила, па се је тада морала потраг повући. Уставовјерци њежачки а девијаци мађарски завладаше државом. Заједничко министарство и уставна делегација бијаху плод удружења њежача са Мађарима. Заједнички су министри такве личности морале бити, које су годале и овице одаје и омица преко. Такова је личност био и генерал Кун, кога је највише била реорганизовати на основу новог устава. Аустро- Угарске имала је на једанпут три војске, а те су: заједничка, аустријски додобрањци и мађар- ски хонведи. До 1867 г. била је војска у рукама грховитог вођа (Armeeoberkommandant) и цар- ске војне канцеларије. Од 1867 г. пак ако цен- трално је мјесто војски заједничко војено ми- нистарство, које је је одговорно у томе исто вла- дању као и делегација.

Но милитарна је партија, као што смо већ рекли, била противна уставу и уставним начелима, она је противна била војеном министарству као таконом, а по томе је морала противна бити и самом војеном министру барону Куну. Овај се је ваља дамао гложити са „министарском партијом“, док најпослије ова није и омет се тако осмачила, те је у стању била да и збацили са свога мјеста. А да је то све њено јасно најбоље свије- личи именовање федајнајмјестера Јона (највећег противника Куновог а дубина старог подвојводе Адолфа) за шефа генералног штаба. Сада се већ и о томе говори, да ће нови министар Колер са- мо лутка бити у рукама овог и да је ово мост,

преко којег се прелази старом стању у држави. Наравно да уставовјерци и девијаци мађарски листови у страху свом одвећ претерују, по толи- ко је пак изјавио, да ће временом до јаче ка- ке кризе доћи и да ће у том случају Јон, као претјени и морално јачи и као посланик начела, што га је истакла себи велики милитарна партија над Колером, који је у осталом научен покорав- јати се заповјестима „од горе“, побједу одржати.

Међутим је изашло ручно писмо владаоче- во управљено на гроза Андришију, у коме се о- асно на знање даје промена која је учињена у особи војеног министра. Ово је ручно писмо Ан- драши истинита контрастивно (противотисна), но оно је тек изишло у званичном листу послје три дана, почем је журналистика и с ове и с оне стране литао о тој ствари толико већ писала, да је често чудновато изгледало. Но они као да о- сјећају, да је то само сретство с којим неки ин- тересују утајили одвећ узбуђене уставовјерце и девијаци. — Најжалоснију улогу добили, да је прво у овом случају гроза Андриша, који озве код уставовјераца свих од дана на дан све ви- ше те више губи поштовање и уважења.

На сваки начин да стојају на прату ните- ресантне епохе и која претстоји повјесници др- жаве наше. Борба је с једне стране између реак- ције и Мађара, с друге пак између реакције и уставовјераца. Рок угарско-аустријској нагодби ето за три године истеће. Уставовјерци стоје на слабијим тогама а Мађари на још слабијим. Види- ћемо шта ће ним нови мјетар доијети, да ли во- солитизам, да ли шверлингизам или њежачку цен- трализацију, да ли — коначно измирење међу народима аустријским. Њешто ће на сваки начин бити. Предеча наступјућим догађајима ето је промена војеног министра.

Идемо да видимо! —

У Чешкој ето ће се за коју недељу избори обавити. За сада је изгледало, да ће Старо-Чеша побједу одржати. — Палацки стари вођа народни онх је дава на сајет издао „успомене“, у којима посматра садање стање државе и положај што га заузима чешка државоправна опозиција испрва њежачка. Ова најновија енујација чуженог Франца Палацког управљена је против Риха, про- тив њежача и против Мада-Чеха. Свака ријеч, коју Палацки изговара, свака је ријеч строга пре- суда коју изриче не Палацки већ повјесница људ- ства. —

Мада-Њежци састаће се сутра у Креску на партијном митингу. О закључцима што их они на том саставку доијети, говорићу вам у наредном допису свом.

Онда се је у Бечу одприје убио уредник „Аустријског економијста“ (један од најповољни- јих листова бечких) Вилхелм Сомерфелд. Он је био највећи противник походног шмицеду. Грозо- но је увјек навадио на берзијанце и друге вар- ланце особито пак на оне државнике и посланике, као на пр. на Бајста, Гиску и т. д., који су се заборавили свој узвишени положај и позив, упуштили у ствари, које су им истина налате у Бечу и богатства, али пред свијетом и — велике сра- жоте навијели. Узрок самоубијству Сомерфелдову био је тај, што ни толико претвратници изво- је, да би како тако животарити могао. Невоља га је сатерала у гроб.

Ф. Каниц вратио се је прије меси да са свога пута из Бугарске. У Октобру изићи ће први два тома и великог његовог дјела „Бугарски“.

У Српству позната глумица Марија Јеленска, која је до прије двије године била ажурована на српском народном биоградском позоришту ступила је првије некоег времена пред бечку публику. Најприје је играла као глумица на њеном њеком бечком позоришту, но том је приликом она тако се допала, да ју је бечка критика једногласно препоручила одаљењем дворског позоришту, које, — као што ће познати бити — прво мјесто ме- ђу њежачким позоришцима заузима. М. Јеленска играла је на основу препоруке њеке као глумица у споменутом позоришту. Публика и критика при- познали су једнодушно њен необични ујетнички дар и том су је приликом тако одликовали, да је управа царског дворског позоришта побуђеном се нашла Српском глумицу Јеленску ажуровати. Јон ће пак се прилика дати да о кој још коју преговоримо, на за то нека је за сада оволико доста.

КОТОР, 14. Јуна. — Многима је чудно, да већ толико времена нека одаље дописа у њеном честитом листу, који нас је ваља у нашим по-

требама живо заступити и наше интересе као своје домаће бранити. (Ми у томе а не чинимо никакво разлику. Једни смо, своји смо. А на пријатеље и родољубе у Боки морамо се и сами пожити, што постају равнодушни према јавнијим пословима. У.) Нека овај мој глас опомене ваше редовно дошле- нике на дужност, а међутим доуштите ми, да вам ја о њекијем стварима јавим.

У нашем поштованом листу био је прије некоега времена неколико говора о нашим одаљеним противницима, који су чинили свакојаке неседе и изазивали многе непријатности. Мало ми је, да сам сада могу јавити, да су многи од њих поста- ли са свјем уљуднији и пријатељскији. Особито њеки чиновици, који су прије прили били уз наше противнике. Бине, да се за овај обрт има захвал- ни неспријатности судском приједнику г. Фри- ри-и, који увије своје подчињене у пристојности држати. А бине суише и сами су увијек, да су вошан рђави путем. Ми искрено желимо, да се у грађанству нашег настани братска љубав а сло- га, јер ће нам оно ујекити и сваки напредак.

Ово дана дошло је у наше мјесто једно срп- ско друштво под управом г. Фатига Илића, које нам највише неколико представља дати. Раздужено се томе, јер смо желили свога, га за то држити, да ће се наше срађанство живо одозвати му и на- стојати; да га потпоможе и за ово вријеме што боље издржи. Јако ми је пак, што се овом при- ликом ово и омет морамо пожити на прећера- ност и непријатељство по којег надућеника. А тај је одаљени војнички заповједник укуоњак госпо- дин Кресе. Он не пљаш, што није хтео одаћу јакнути неке војнике из позоришта, у њему сјеб- штене, него је ускратио друштву и војничку бай- лу и суише још изразио се, да ће у вријеме представе наредити да свира војничка банди на мору, да публику одирати од посјете у позоришту. При томе се служио изразима врло неуљудни. Наравно да је овако поступање морало обрвати наше становништво, према свакоме подузећу ни- шта штетни неће, јер ће нас то још више по- будити, да потпоможемо позоришну друштину, али то показује колико је непријатељски располаже- према нама тај г. Кресе. Било би зато нужно и ујекити, да се управни тужба на његову старију влад, јер је војничким заповједницима наређено, да се понашају пристојно према становницима, а овај их ово напратно назива а раздражује. Чу- јемо да ће ово дана доћи амо Њ. Пр. најближим барон Родич, па нека наш старјешине не про- пусте том приликом препоручити г. Кресе.

Узгредно ћу пријетити, како задарски „Н. лист“ не нијема своје худ, ваља да се похва- ли Хаши-Навиљовићу, кад се врати, да је и у његовом одсуству био једнако доседањ у своје жалосном, небратском правцу. Јављајући за ову српску позоришну друштину, рече да је дошло хрватско друштво. Неће нико помислити, да ми имамо што против самога овог имена, и да је дошло хрватско друштво знамо, ни би га исто прили као и ово српско, али оно пријетити морамо једно за то, што „Н. Л.“ хоће ево и о- д чисто српскога, да чини хрватско. Ако нећемо у заједницу онда свакоме своје. Доки не „Н. Л.“ тако?!

Амо свакога веселе гласови, који стижу из Војводине. У сабор се бирују за посланика све сави народици, па је изгледало да ће већ једном и патријарх бити изабран по жељи народа. Нијесмо ради у свези с овим познати омет посвећене нашега епископа г. Герасија, али нам долази на- сво, да се доста мога још мало причекати. По ствар је свршена и ни стојају уз нашега пошто- ваног г. епископа. Сад обилаз, евергича, ро- дољубив ред, који од њега народ очекује, а који је он највише и прије свога посвећења, па ће све добро бити.

ПЕТИЊЕ, 24. Јуна. — У прошлу уторак 18. о. н. држави су годишњи вешти у одаљеној главној основној школи. Њ. Св. кнез почастио је школу својим даљском у друштву са господи- ном Лихтенбергом, њежачки заступником и господином Бакуином, секретаром руског консу- лства у Дубровнику. Мило нам је што смо у ста- њу јавити, да је несит био љавос се само желити може, и да су сви у опште, а нарочито витешо- менути гости изразили своје потпуно задовољство и готово рећи дивљење за успјех наших ученика.

Сутра дан, омет свршен је испит у одаљеној пријатној женској школи са изврсним успјехом. Нарочито похвалу заслужује разноврстни женски

рад, који је у обилатој "Количини" изложен био. У љубави и изданишњем пожртвованујући настојању озо уплатеђа народне просвете И. С. нани кнез није пропустио и ову школу походити са кнегињом. Велики број ученица које се одликовале, бјеху обдарене сликана И. Н. (а. С. Кнеза, Кнегиње и Кнегињина, а неколике и повлашћених награда од Свјетлота Господара. Кнегиња Зорка обдарила је учитељну г.ђу Јелену Виновоћу.

И. С. Кнегиња Милена налази се у благословеном стању и због тога није могла почитовати својом посјетом ову школу, која иначе особиту пажњу подиже.

Са кудућом школском годином стављена ће бити ова школа у врсту редовних школа по прописима школског закона.

У једном од кудућених бројева довијеђено опширан извјештај о стању и успјеху свјих школа у овој години по извјештају главног школског надзорника.

— Иваница заступник г. барон Лихтенберг и секретар руског консулата г. Бакучин вратили су се у прошлу сриједу у Дубровник.

КЊИЖЕВНОСТ

ГРАБАНЦИЈАШИ или толале и женитба, историја весела глауа с вјешаном предигром у 5 чинава с пјесмама, написао Илија Окрутић Сријемац. По писчевни највјешки конструментирао Алфонс М. Пибула, запелик пука буруна Мамуле у Златној Прагу; за зборове удесио Ф. Петрак, учитељ гласбе у Новом Саду. Ова глауина добила је од Митице епископису расписану награду од 200 еор. из Накане закладе. Нови Сад 1874 (16. лина 176 стр.) Цијена 80 и.

Исти писец отвара претплату на нову књигу, у којој ће бити: 1. Уљкава коведија, шаливе слике из вјешага свјетског живота у 4 чина, с пјесмама; 2. Писчова кубура, шалива игра у 2 чина. Цијена је књизи 80 нов. Шјеснику, који своје предмете за обрађивање узима из живота нашега народа и који је познат са својега рада, нислимо да не треба никакве особите препоруке. — Писец осим тога има још једну драму, приправану за штампу.

— **ЂУРЂЕВ ДАН** 1874, написао А. Сандић. Прештампан "Листак Заставни" бр. 47. Нови Сад 1874 (8. лна 12 стр.)

— **ОПШТА ИСТОРИЈА КЊИЖЕВНОСТИ**, од др. Јов. Шера, с четвртога немачкога издања превео Стојан Поповић. Књига трећа: Германски народи. Биоград 1874. (8-на 2 л. 628 стр. Цијена 10 гр.)

— **ПУТОВАЊЕ СА ЗЕМЉЕ НА МЈЕСЕЦ** и око мјесца, написао Жил Верн, превео с францускога Васо Т. Гавриловић, великошколца. Свеска прва. Прештампано из "Будућности". Биоград 1884.

— **САМО ЈЕ ПРОИЗВОДАН РАД, КОРИСТАЈ РАД** Јавно преданије држао Јазо Комарич на бјелце покладе у вјешкој читаоници ове године. Прештампано из "Истока". Биоград 1874. (Мала 16-на стр. 16). Цијена 1 грош.

— **УПЖТВАЊЕ ЗА ОПИСВАЊЕ ПРАВО-ВЫ-ТЪ ОБЫЧАИ**, кои-то живјит у народа. Составио В. В. Богшич. Прјаведено и пошмено отъ П. В. Оджикова, дѣйствиетелна студентъ правѣдѣниа. Издае Загребска-та Академиа и Н. С. Ковачов. Праг 1874. (8-на 53 стр.) Раздаје се бесплатно.

— **МѢСТНА НАЗВАЊА СЛАВЯНСКИХЪ ПРЕДѢЛОВЪ АНДРІАТИНИ**. В. Богшича. Прет-поргад 1874. (Велика 8-на 77 стр.)

РАЗЛИЧНОСТИ

(Туча у Милаву). 7. о. м. падо је у Милаву једно 10 минута врло крупан град. На врасној галерији Виктора Еманујла поразбијао је град стапљени кров скоро посве, те је што на сгради, што у мџ преко 80000 еврава кшара. Оштећена је знаменито музеална сграда, арки и

једна страна столице цркве. Вјетар је искидо мно-го дрвља, поразбијао по граду многа свачеса је по околици учинио велик кшар по пољима. Туча а и околицу овдје ондје схватила. У Милаву пало је зрна колик шана.

(Рибари у Волги). "Голос" пише, да на стотину халвада људи ове године лијепе позде стеклихе пробирну и солена рибе уз обале Волге. До сад је нахватано врло много риба. Онех риба, које су распродане ондих из воде и осим оних, из којих је јаст исповљена, нахватано је на ушћу Волге и у хвалнском мору преко 5 милјона пути (200 милјона фунти љепих риба). Ни соли је толика даћа, да се ситије и слабије рибе не могу солити већ се бацају, чим се из њих испови јаст.

(Одличковање). Бечко новине књижи из Петрограда ову вјест: Његово Величанство цар Александар подијелио је највјешки краљевине Далмације барону Родућу велекрст реда бјелогг орда с великим вришом; бригадиру у Дубровнику ђенералу Стјепану витезу Јовановићу вјездлу реда са. Станислава, а до тускори бишмеху предстојнику главног штопа у краљевини Далмацији, штонскому часнику Густаву пл. Темелу коммандирски крст реда са. Станислава.

(Важнији кизини случајеви) дојављени у Далмацији Маја мјесеца о. г.: покрајинском суду у Задру: 1 убиство, 1 увреда Величанства, 1 свалошње, 1 кривотворење новца, 1 палеж, 27 зловних оштета; окружном суду у Смету: 1 убиство, 1 чедокорство, 3 разбојства, 1 увреда Величанства, 1 увреда чланова царске куће, 1 зловораба уредовне власти, 2 палежа, 7 зловних оштета; окружним судовима у Дубровнику и у Котору: 1 зловна оштета.

(Напредак у телеграфуи). Инглешки лист "Nature" приопћује на танко, како је успио један покус по савршеној методи телеграфирања. Посљедак покуса врло је знаменит по телеграфују у обће. Посљедна годишња посланица председника сјеверно-амерканске уније, састојећа од 11.500 ријечи, доглашена је на једној жици из Вашингтона у Њу-Јорк, 290 миља далеко, у двадесет и двије и по минуте, дошла је дакле на једну минуту 2500 слова. Код телеграфирања у Вашингтону био је присутан главни надзорник пошта и брзојања, како ће досијети брзојања. У Њу-Јорку је написао аутографички строј брзојања великијем писменима без икакве погрешке. Принципи, по којо је поступано, није нов, али се је знало већ 1848 год. но покуси остварише тада без успјеха. Истом кид се је досегао употребити књију и механику како треба, могао се је оној латин телеграфирања валамо употребити. Но сад кад се је до тога досијело, радили ће се на жину нечуеном наглошћу. Брзојања од 1200 ријечи или преко 6000 слова може се по новом саставу за двије минуте без погрешке доглавити на мјесто. У Инглешкој радило се је у брзојањим уредима "за брзу службу" по Велдстонову аутоматском саставу, но по том саставу није било могуће више од 200 слова одправити у минути То је био најхитрији састав, од како се види нужење је хитрино према новом амерканском саставу. Амеркански састав проијенити ће цијелу нарав телеграфује те ће јој отворити нерлажерије пространије после. Сва је прилика, да број жица и особља, ако се ошћенато уведе тај нови састав, неће бити умањен, већ управо умножен, јер ће жица бити обичан носилок корреспонденције.

(Творинчар пива, каквога нема). Господин Бас из Лондона предла је у прошлој недељи парламенту закљича поднесак, најве: Бас очитује, да он плаћа сваки дан потрошарине на пиво 750 фунтих штерлинга, или на годину 272 тисуће, 750 фунтих, или 2 милјона 720 тисућа и 750 еоринти.

Плаћа ли један човек толики порез, онда је ласно Инглешкој подхитити државне потребе.

Бас плаћа 80. дно потрошарине, коју држава бере. Колико мора тај човек платити потрошњи у добитка, кад толико плаћа!

ИЗЈАВА

Разноси се глас, да демонстративно није хтјео ни један свештеник ни општинар општине грбљаске присуствовати ништалацији нашега епископа г. Герасима Петровића.

Да је глас тај са свјем неоснован, свједочи то, што је у своје вријеме достављена г. епископу околност, која оправдава наше неприсутвовање, и што је по нашим општинским гласици изричемо г. епископу нише писмено честитање.

Оволико изјављујем, да се стане на пут сваком сукњиству.

Грбља, на Видовдан 1874.

П. М. Зеца.

О Г Л А С

КОШУЉЕ МУШКЕ. Прса глатка порубчица, порубци изшарани као цукети, листићи, дрворези, шупљаци, (саго) и везена са мало и много веза, и најбољи парижки специјалитет за отисн свјет, густ и крој женјалан. (Дебљину од голог врата молимо). Од ширтинга инглешког јакс као платно 1—25, 1—50, 1—75, 2, 2—50, 3. Модне и везене 3, 3—50, 4. Шарене кретон и Оксфорд 2, 2—50, 3, 3—50. Од фина и постојана холанд. платна 1—50, 1—75, 2, 2—50, 3. Од фина и постојана румбург. пл. 3, 3—50, 4, 4—50, 5, 6. везене парижке 7, 8, 9, 10. Румбург. гаће њемачке и хајарске 1—25, 1—50, 1—75, 2, 2—50.

ЖЕНСКЕ КОШУЉЕ. Од ширтинга платна модне и везене 1, 1—25, 1—75, 2, 2—50, 3, 3—50, 4, 4—50. Од фина и постојана хол. платна. Модне 1—50, 1—75, 2, 2—25, 2—50, 2—75, 3. Богато везене 3, 3—50, 4, 4—50, 5, 6. Од фина руком ткана румбург. платна модне 2—50, 3, 3—50, 4, везене 5, 6. са модним уметница и парижким везом 7, 8, 9, 10, 11, 12. Спавачице са дугачким рукавима 2, 2—50, 3, 3—50, 4. Везене 5, 6. Корзети реклаице са уметница и везом 1—50, 1—75, 2, 2—50, 3, 3—50, 4, 5, 6. Фризир огртач 1—50, 2, 2—50, 3, 3—50, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. Гаћице са уметници и везом 1—25, 1—50, 1—75, 2, 2—50, 3. Кошуље за мушку и женску дијачу шарене, ширтинг и платнене 1, 1—25, 1—50, 1—75, 2, 2—50. Гаћице 1, 1—25, 1—50.

За трпезу чаршави, кончани дамашке најтежи 2, 3, 4, 5, 6 рини дужино 2, 3, 4, 5, 6, 7. Гарнитуре, чаршави и за свако по један салвет, дамашке најтежи за 6, 12, 18, 24 лица 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. — Салвети и пешкира кончани дамашке туде 5, 5, 7, 8, 9, 10. Маркасе румбург. туде 2, 2—50, 3, 3—50, 4, 5, 6, 7, 8. од багист платна 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

50—45 рини 1/4 широко добро врљанд холанд. и румбург. плат. 17, 18, 20, 22, 25, 30, 35, 40, 45, 50, 60.

Јастук од ширтинга платна клот 1, 1—25, 1—50. Шалитови 2, 2—50. Везен 2—30, 3, 3—50. Од најбољег румбург. платна клот 1—50, 2, 2—50, 3. Шалитови 2—50, 3, 3—50, 4. Везен 2—50, 3, 3—50, 4, 5, 6, 7. Јоргански чаршави пошта толико колико три јастука. Гарнитуре са парижким кунст везом (изложба) двије јорганске кале и шест јастука на све четири стране везене 125, 150, 175, 200, 250, 300.

Прса за мушке и женске кошуље шивене и везене од 50 нов. до 2. Парижки везене 2, 2—50, 3, 4, 5. Ширваће и уметци везениа (Zugehör) за кошуље, сукње, рске, јастуке од 10 нов. до 2. рин. Купци могу својих материја перно руком и нишином код мене лати шити, по најновијим парижким моделима.

Еспан шалев per Nachнаше уламо, поштено, по највјешкијој фабричкој цијени, и не псујуће натраг пријам.

Адреса: ALEXANDER STANISCHITS a. befugt Wash-waren-Fabrikant, Lugel Nro 1. WIEN.